Gaat de academisch gevormde predikant straks verdwijnen?

dr Margriet Gosker

Ik dacht altijd dat een van de vruchten van de Reformatie was dat er groot belang werd gehecht aan academisch gevormde predikanten. Maar wie de ontwikkelingen van de laatste jaren van de Protestantse Kerk in Nederland nauwlettend heeft gevolgd, kan tot geen andere conclusie komen dan dat de academisch gevormde predikant als dienaar van Woord en sacrament op de tocht staat en binnen afzienbare tijd geheel of gedeeltelijk verdwijnt.

Op de toekomst van de academisch gevormde predikant ben ik niet gerust en collega Pieter Huiser (voorzitter van de Bond van Nederlandse Predikanten) evenmin, zo blijkt uit zijn artikel in de onlangs verschenen jubileumbundel van de bond.[1] Hij zegt onomwonden dat het bestuur van de Protestantse Kerk twijfelt aan het belang van het predikantschap en citeert daarbij voormalig scriba dr. Arjan Plaisier, die op 5 juni 2014 aan de predikanten schreef: 'Jullie zijn er nog.' Wat betekent dat zinnetje…?

Plaisier schreef 'Zeven brieven over het ambt'.[2] In zijn brief aan pioniers schreef hij: 'De inrichting van het ambt is flexibel en staat open voor nieuwe ontwikkelingen. Eén van die nieuwe ontwikkelingen is bijvoorbeeld de kerkelijk werker. Die heeft in onze kerk intussen een volwaardige plaats ingenomen en dat mag bij deze ook onderstreept worden.' In de nota 'Kerk 2025'[3] lezen we: 'Naast kerkelijk werkers, die HBO geschoold zijn, zullen in de komende tijd ook academisch gevormde predikanten de kerken blijven dienen.' Let wel: naast kerkelijk werkers óók academisch gevormde predikanten! Het lijkt haast of het woordje 'nog' hier ontbreekt. Mensen zonder academische theologische opleiding hebben inmiddels een volwaardige plaats, die door de kerk onderstreept wordt. En ze geven op dit moment al leiding aan vele gemeenten. Zowel op plaatselijk als op landelijk niveau is het beleid van de Protestantse Kerk er op gericht anderen dan academisch gevormde predikanten alle ruimte te geven om plekken in te nemen die tot nu toe door academisch gevormde predikanten werden bezet. Op plaatselijk vlak kiezen zowel de gemeenten als de pioniersplekken vaker voor voorgangers met een HBO-opleiding of minder. Op landelijk niveau worden de laatste jaren steeds meer maatregelen getroffen om aan HBO-voorgangers en pioniers bevoegdheden te verlenen die tot voor kort exclusief aan het academisch gevormde predikantschap waren verbonden.

In 2015[4] besloot de synode ruimte te scheppen om aan pioniers die geen predikant zijn en ook geen kerkelijk werker, sacramentsbevoegdheid te verlenen door hen als ouderling of diaken te bevestigen in de gemeente waaraan de pioniersplek is verbonden. Ik ben er niet tegen dat aan kerkelijk werkers sacramentsbevoegdheid wordt verleend. Dat werd tijd, zou ik eerder zeggen. Maar ik ben er wel op tegen dat ze die bevoegdheid alleen kunnen verkrijgen door hun bevestiging in het ambt van ouderling of (nog vreemder) diaken. Deze constructie is het gevolg van een vreemd besluit, dat spanning en verwarring brengt. Door dit besluit zijn de ambten in onze kerk niet meer voldoende van elkaar onderscheiden. Het gevolg daarvan is, dat aankomende jonge predikanten op een pioniersplaats voor onaangename dilemma's komen te staan. Wordt een academisch gevormde theoloog, die als proponent aan alle tot nu toe door de kerk gestelde eisen voor het verkrijgen predikantschap voldoet aan een pioniersplek verbonden, dan zit er niets anders op dan dat deze zich bij doop en avondmaal laat vervangen door een supervisor (dus een echte dominee laat invliegen) of zich laat bevestigen als ouderling/diaken tegen een salaris dat niet kan tippen aan een predikantstraktement. Dat schuurt! Zal dit jonge mensen stimuleren om een academische theologische studie te gaan volgen? Voor de één geven de financiën wellicht de doorslag om er niet aan te beginnen, voor de ander is het een onmogelijke situatie om als proponent geen sacramenten te mogen bedienen, tenzij men zich als ouderling of diaken laat bevestigen. Ook voor de betreffende pioniersplek is het een probleem. De kerk koos voor korte-termijn-politiek en voor pragmatische oplossingen, waarin de ambtstheologie geen rol speelt en de katholiciteit van de kerk op het spel staat. Kerkelijke werkers zijn jarenlang als een lastig probleem gezien, dat veel te lang is genegeerd. Ingehaald door de realiteit werd de inhaalslag gemaakt om kerkelijk werkers eindelijk serieus te nemen. Maar hoe serieus?

Er zijn docenten aan de Protestantse Theologische Universiteit die mij gelijk geven als ik zeg dat dit synodebesluit elke ambtstheologische fundering ontbeert. Men signaleert dat de huidige generatie PTHU-studenten er bij voorbaat van uit gaat dat een vaste aanstelling als predikant er nauwelijks meer in zit, hoogstens een bestaan als ZZP-er. In zijn pleidooi voor aanpassing van de kerkorde[5] signaleert dr.mr. Klaas-Willem de Jong terecht een aantal knelpunten in de huidige 'hybride' situatie. Van ouds-

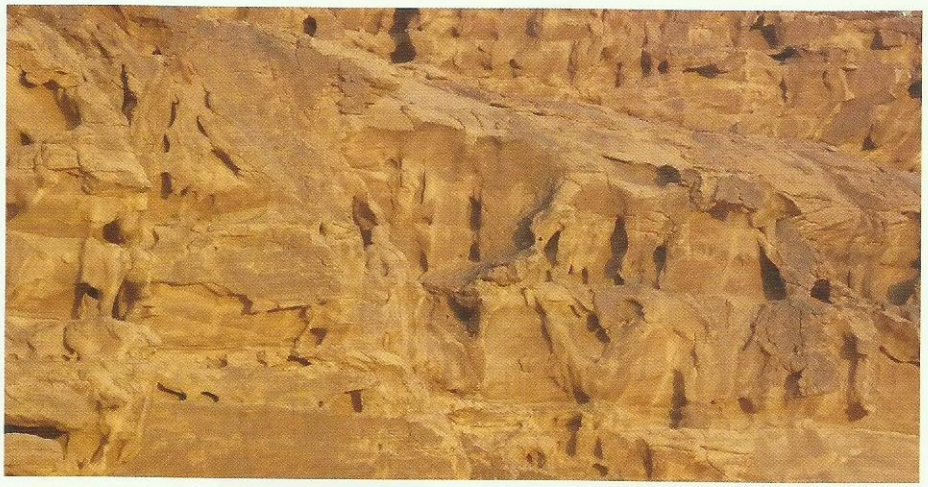
her was de bediening van Woord en sacrament exclusief voorbehouden aan academisch gevormde predikanten, maar in de afgelopen jaren werd de kerkorde (ordinantie 2-18) op praktische gronden zo ver opgerekt dat het einde van de academisch gevormde predikant in zicht is, zonder dat er voldoende ambtstheologisch is nagedacht over de vraag wat dit betekent voor de kwaliteit van de prediking, voor de broodnodige theologische diepgang en voor de mate waarin de kerk voeling kan houden met de cultuur van onze tijd.

Het ziet er naar uit, dat de academisch gevormde predikant binnen afzienbare tijd onder invloed van de krimp van de kerk een zeldzame aanvulling gaat worden op de kerkelijke werkers, die als predikant in een gemeente werken. Deze conclusie dringt zich onweerstaanbaar op en deze ontwikkeling zal zich alleen maar voortzetten. Zie ik het alleen als verlies? Neen. Als pioniersplekken (mede dank zij een sterk levend missionair bewustzijn) mensen bereiken, die anders niet met het evangelie bereikt zouden worden, dan is dat pure winst. Het kan ook zo zijn dat de positie van academisch gevormde predikanten gaat verschuiven naar meer leidinggevende of meer regionale facetten van het predikantschap, waarbij er dan waarschijnlijk ook differentiatie ontstaat, zowel in taken als in traktementen, afhankelijk van de scholingsgraad. Maar één ding is zeker: de kerk zal altijd mensen nodig blijven hebben met een brede blik en academisch denkniveau.

Eindnoten:

1 P.J. Huiser, 'Ik werk alleen op zondag', in: L.H. Westra e.a., Preektijgers, pastores, pioniers, Utre
2 https://www.protestantsekerk.nl/themas/gemeenteopbouw/het-ambt/het-ambt
3 https://www.protestantsekerk.nl/kerk2025/kerk2025#notakerk2025
4 http://lerenpionieren.nl/wp-content/uploads/2016/07/D.-Info-doop-en-avondmaal-procedure-voor-experts.pdf
5 K.W. de Jong, 'Sacramentsbevoegdheid: van uitzondering naar regel. Pleidooi voor aanpassing van de kerkorde', in: Kerk en Theologie 69 (2018), p. 272-285.

(vervolg van pagina 7)

In vs.10 klinkt dat urgenter nog. Daarin zegt Paulus dat we 'allen moeten verschijnen' voor de rechterstoel van Christus. Daar is geen ontkomen aan. Met dat we geboren worden, hebben we de dagvaarding al op zak. Niemand is uitgezonderd. 'Opdat ieder mee zal krijgen voor wat hij in het lichaam heeft verricht, hetzij goed hetzij kwaad'. U wordt beloond of krijgt uitbetaald, vergolden, naar wat u hebt gedaan.

We komen dus met een opdracht op aarde. Met worden geboren met een goddelijke taak. 'Ziel, gij zijt geboren tot, zingen voor de Heer, uw God'. Welke melodie ontstijgt er aan ons leven, aan wat we doen en spreken? Hoe klinkt ons 'levenslied'? Noordmans heeft het in één van zijn meditaties over 'de liturgie des levens'.

Het beeld dat ik hier schets, staat haaks op zoals ontzaglijk veel mensen het zien. 'Carpe diem', is het motto van de meesten. Ik zag die spreuk als kind op een smeedijzeren tuinhekje staan. Grappig! Pluk de bloemen die je ziet bloeien. 't Duurt maar kort. Dat zit ook in dat andere bekende motto: 'Laten we eten en drinken, want morgen sterven wij'. Laten we het er vrolijk van nemen. 't Kan toch de bedoeling niet zijn te kwarren of te kniezen.
Dat is zo. En toch. Of je nu alles oppot of juist potverteert. Of je zuinig en spaarzaam bent of de bloemetjes buiten zet en het leven viert wat lood om oud ijzer is. Toch wordt er iets van je verwacht. Ons leven doet ertoe. 'In die nacht stierf hij', zegt Jezus over de rijke dwaas. Straks sta je opeens oog in oog voor de Rechter! Met lege handen.
Onbewust leeft het idee dat er maar één wereld is die ertoe doet ook veel gelovigen, ja bij trouwe kerkgangers. Maar dan netjes ingepakt.
'Heer, zegen deze spijze, amen', bidden we trouw. Elke dag weer. Gezond eten is belangrijk, maar niet voldoende. Met vitamines en mineralen kom je er niet. Lekker eten, -dat het je goed smaakt-, is fijn, maar we hebben Gods zegen nodig. God hulp, Gods kracht. Hij heeft ons het voedsel ook gezonden. 't Hebreeuws woordje voor tafel, 'sjoelchan', betekent dat wat gezonden is. Dat wat God u heeft gestuurd. God zegent ons dus! Hij laat zijn zon opgaan, zegt Jezus, over goeden en bozen en over rechtvaardigen en onrechtvaardigen laat Hij het regenen.
Maar wat doe je met die zegen? Eigenlijk zouden we dat korte gebed aan moeten vullen. 'Heer, zegen dit eten opdat we de kracht en energie die er we eruit putten gebruiken om uw wil te doen'. Om 'in het lichaam' onze opdracht te vervullen.

We roepen God er vaak bij als de wegenwacht. Stranden we, lopen we panne op, dan eisen we dat Hij ons oplapt, uit de brand redt, en zo snel mogelijk op weg helpt: zodat we weer onze gang kunnen gaan. Dat oogt miscshien vroom, maar is goddeloos. Want de Heer verlost en zegent ons, en overstelpt ons met zijn gaven om ons in staat te stellen iets te betekenen. Om in stilte veel goeds te doen, zodat we op aarde al dagen beleven van de hemel. (Deut. 11, vs.21)

130e jaargang nr. 18 • 11 oktober 2018

CONFESSIONEEL

2 **HOOFDARTIKEL** Oud genoeg om dood te gaan

6 **MEDITATIE** Bouwvakkers gezocht!

10 **GEMEENTEWERK** De kerkdienst (5): het begin